

કુર્આનની સર્વગ્રાહી તફસીર (વિવરણ)

મઆરિફુલ કુર્આન

ગુજરાતી

મૂળ લેખક

હઝરત મવલાના મુફતી મુહમ્મદ શફીઝ્ સા. (રહ.)

અનુવાદક

ઈલ્યાસ ગુલામમુહમ્મદ આદમ સાલેહ પટેલ (ખાનપુરી)

પ્રકાશક

હઝરત મવલાના ઈસ્માઈલ વલી ભૂતા સા. (દા.ખ.)

સ્થાપક તથા મોહતમિમ

જમિઅતુલ ઝનાત ટંકારીઆ
મુ.પો. ટંકારીઆ,
તા. જિ. ભરૂચ (ગુજરાત)

www.maarifulqurangujarati.com

કાનૂની ચેતવણી: ● આ તફસીરનો હેતુ ફી-સબિલિલ્લાહ પ્રચાર પ્રસારનો છે, જેથી કોઈપણ વ્યક્તિએ પ્રસ્તુત વેબસાઈટના કોઈપણ સાહિત્યનો અથવા તેના કોઈપણ ભાગનો ઉપયોગ વેપારી ધોરણે કરવાની અથવા કિતાબ સ્વરૂપે છપાવવાની સખત મનાઈ છે. માત્ર ઓનલાઈન શેરીંગ કોઈપણ પ્રકારના એડીટીંગ સિવાય કરી શકાય છે.

● પ્રકાશક પાસે આ તફસીરના પ્રિન્ટેડ કોપીના સર્વ હક્ક કોપી રાઇટેડ હોવાના કારણે મઆરિફુલ કુર્આન ગુજરાતીમાંથી પ્રકાશક અને અનુવાદકનો પ્રિન્ટેડ કોપીનો પેજ નંબર, ભાગ નંબરનો હવાલો આપી કોઈ ફકરો કે વાક્ય કોઈ કિતાબ અથવા લેખમાં કોઈપણ જાતના એડીટીંગ વિના લખી / છાપી શકાય છે.

● આ બાબતોનું ઉલ્લંઘન કરનાર સામે કાયદેસરની કાનૂની કાર્યવાહી કરવાની સખત ચેતવણી આપવામાં આવે છે.

નોંધ : મઆરિફુલ કુર્આન ગુજરાતીના ૧૧ ભાગોની હાર્ડ પ્રિન્ટેડ કોપી મેળવવા માટે પ્રકાશક હઝરત મવલાના ઈસ્માઈલ ભૂતા સાહબનો સંપર્ક કરવા વિનંતી છે.

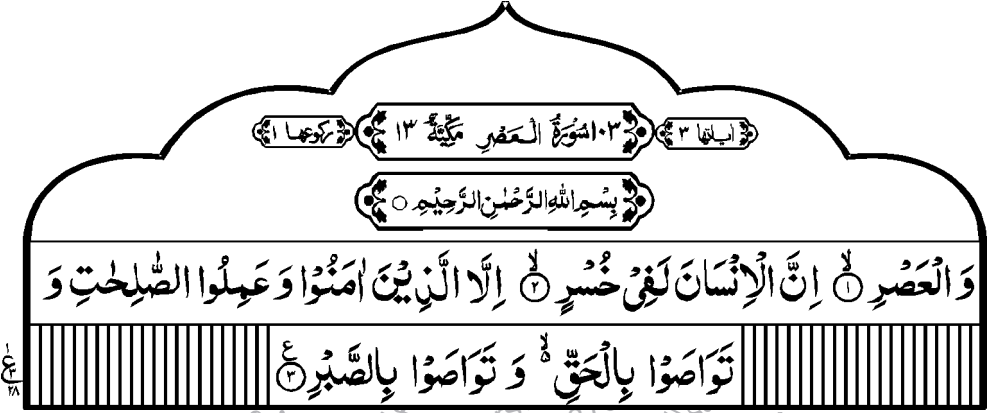
Designed and Typesetting By: Safwan Patel Khanpuri

પ્રકરણ (૧૦૩)

સૂરએ અસ્સ

સૂરએ અસ્સ મક્કામાં નાઝિલ થઈ અને તેની ત્રણ આયતો છે.

આયતો : (સૂરએ અસ્સ : આયત નં. ૧ થી ૩)

તરજુમો / તફસીર :

અલ્લાહના નામથી શરૂ કરું છું જે ઘણો જ દયાળુ અને કૃપાળુ છે.

જમાનાના સોગંદ છે. (૧) બેશક, માણસ (વખતને) વ્યર્થ ગણવાના કારણે ઘણા નુકસાનમાં છે (૨) પરંતુ જે લોકો ઈમાન લાવ્યા અને સારા કામો કર્યા, તેમજ એકબીજાને સત્ય (એટલે દીનની વાતો પર કાયમ રહેવા)ની તાકીદ કરતા રહ્યા તેમજ માંહોમાંહે ધીરજની તાકીદ કરતા રહ્યા, (તેઓ નુકસાનમાં નથી) (૩)

વિસ્તૃત વિવરણ :

સૂરએ અસ્સની ખાસ વિશિષ્ટતા :

હઝરત ઉબયદુલ્લાહ ઈબને હિસ્ન (રહ.) ફરમાવે છે કે રસૂલે કરીમ ﷺ ના સહાબામાંથી બે વ્યક્તિઓ એવા હતા જ્યારે તેઓ આપસમાં મળતા હતા તો તે સમય સુધી જુદા થતા ન હતા જ્યાં સુધી તેમનામાંથી એક બીજાની સામે સૂરએ વલઅસ્સ ન પઢી લે. (રવાહુ તબરાની) અને ઈમામ શાફઈ (રહ.)એ કહ્યું

કે જો લોકો માત્ર આ જ સૂરતમાં ચિંતન કરી લે તો આ જ તેમના માટે પૂરતું છે.

(ઇબ્ને કધીર)

સૂરએ અસ્સ કુર્આને કરીમની ઘણી ટૂંકી સૂરત છે પરંતુ એટલી ઠોસ અને મજબૂત છે કે હઝરત ઈમામ શાફઈ (રહ.)ના નિવેદન પ્રમાણે જો લોકો આ જ સૂરતને ચિંતન અને મનન કરીને પઢી લે તો તે દીન અને દુનિયાની દુરુસ્તી માટે પૂરતું થઈ જાય. આ સૂરતમાં હક્ક તઆલાએ ઝમાનાની કસમ ખાઈને કહ્યું કે માનવજાત મોટા નુકસાનમાં છે અને આ નુકસાનથી માત્ર તે જ લોકો બાકાત છે જેઓ ચાર વસ્તુઓના પાબંદ છે; ઈમાન, નેક અમલો, બીજાઓને સત્યની નસીહત અને વસિયત અને સબ્રની વસિયત. દીન અને દુનિયાના નુકસાનથી બચવા માટે અને મોટો નફો પ્રાપ્ત કરવા માટે આ કુર્આની નુસ્ખો ચાર વિભાગો ઉપર આધારિત છે જેમાં પ્રથમ બે વિભાગો પોતાની વ્યક્તિગત સુધારણા વિશે છે અને બીજા બે વિભાગો બીજા મુસલમાનોની હિદાયત અને સુધારણા વિશે છે.

અત્રે પ્રથમ વાત એ વિચારવાપાત્ર છે કે આ વિષયની સાથે ઝમાના (સમયકાળ)ને શું નિસ્બત છે જેની કસમ ખાવામાં આવી? કારણ કે કસમ અને કસમના જવાબમાં કોઈ સંબંધ જરૂર હોય છે. સામાન્ય તફસીરકારોએ કહ્યું કે માનવોની બધી જ પરિસ્થિતિઓ તેનો દેખાવ, તેની પ્રવૃત્તિઓ, તેનું મૌન રહેવું, તેના અખ્લાક બધું જ ઝમાનાની અંદર થાય છે. જે અમલોનું માર્ગદર્શન આ સૂરતમાં આપવામાં આવ્યું છે તે પણ આ જ ઝમાનાના દિવસ અને રાતમાં થશે. આ નિસ્બતથી ઝમાનાની કસમ અપનાવવામાં આવી.

ઝમાના(સમયકાળ)ની માનવજાતના નુકસાનમાં શું દખલગીરી છે ? :

તેનો સુમેળ એ રીતે સંધાય છે કે માનવીની જિંદગીનો સમયકાળ તેના વર્ષો, મહિના અને દિવસ રાત બલકે કલાક અને મિનિટો છે અને જો વિચાર કરવામાં આવે તો આ જ તેની મૂડી છે જેના દ્વારા તે આખિરતના મહાન આશ્ચર્યકારક લાભો પ્રાપ્ત કરી શકે છે અને જિંદગીનો સમય જો ખોટા અને બુરા કામોમાં લગાવ્યો તો આ જ તેના માટે જીવની ઝંઝાળ બની જાય છે. અમુક ઉલમા કહે છે,

مَضَى نَفْسٌ مِّنْهَا انْتَقَصَتْ بِهِ جُزْءًا

حَيَاتِكَ أَنْفَاسٌ تُعَدُّ فَكُلَّمَا

એટલે કે તારી જિંદગી અમુક ગણેલા શ્વાસોનું નામ છે, જ્યારે તેમાંથી એક શ્વાસ પસાર થાય છે તો તારી જિંદગીનો એક હિસ્સો ઓછો થઈ જાય છે. અલ્લાહ તઆલાએ દરેક માનવીને તેની જિંદગીના પ્રિય સમયની મોંઘેરી મૂડી આપીને એક વેપાર ઉપર લગાવ્યો છે કે તે બુદ્ધિ અને સમજદારીથી કામ લે અને તે આ મૂડીને લાભદાયક કામોમાં લગાવે તો તેમાં નફાની કોઈ સીમા નથી રહેતી અને જો તેના વિરુદ્ધ કોઈ નુકસાનકારક કામમાં લગાવી દીધી તો નફાની તો શું આશા હોય આ મોંઘેરી મૂડી પણ બરબાદ થઈ જાય છે અને માત્ર એટલું જ નથી કે લાભ અને મૂડી હાથથી જતી રહી બલકે તેના ઉપર સેંકડો અપરાધોની સજા લાગુ પડી જાય છે અને કોઈએ આ મૂડીને ન તો કોઈ લાભદાયક કામમાં લગાડી અને ન જ નુકસાનકારક કામમાં તો ઓછામાં ઓછું એટલું નુકસાન તો અવશ્ય થશે જ કે તેનો નફો અને મૂડી બંને બરબાદ થઈ ગયાં અને આ કોઈ ન તો શાયરનું દષ્ટાંત છે બલકે એક મરફૂઅ હદીષથી તેનું સમર્થન થાય છે જેમાં રસૂલે કરીમ ﷺ એ કહ્યું છે.

كُلٌّ يَغْدُو فَبَاعَ نَفْسَهُ فَمُعْتَقُهَا أَوْ مُؤَبِّقُهَا

“દરેક વ્યક્તિ જ્યારે સવારે ઊઠે છે તો પોતાના પ્રાણની મૂડી વેપાર ઉપર લગાવે છે પછી કોઈ તો પોતાની આ મૂડીને નુકસાનથી આઝાદ કરાવી લે છે અને કોઈ હલાક કરી નાંખે છે.”

પોતે કુર્આને કરીમે પણ ઈમાન અને નેક અમલોને માનવીના વેપારના શબ્દોથી ઓળખાવ્યું છે, هَلْ أَدُلُّكُمْ عَلَىٰ تِجَارَةٍ تُنْجِيكُمْ مِنْ عَذَابِ أَلِيمٍ અને જ્યારે ઝમાનો માણસની જિંદગીની મૂડી થયો અને માણસ તેનો વેપારી તો સામાન્ય પરિસ્થિતિમાં આ વેપારીનું નુકસાનમાં હોવું એટલા માટે સ્પષ્ટ છે કે આ ગરીબની મૂડી કોઈ ભૌતિક વસ્તુ નથી જેને અમુક દિવસ આમ જ મૂકેલી છોડી દેવામાં આવે તો આગળના સમયે કામ આવી શકે, બલકે આ તો એક સતત વહેતી મૂડી છે જે દરેક મિનિટ અને ક્ષણે વહેતી રહે છે અને તેનો વેપાર કરનારો ઘણો હોશિયાર અને કાબેલ વ્યક્તિ જોઈએ કે જે આ વહેતી વસ્તુથી લાભ પ્રાપ્ત કરી શકે તેથી એક વિચારકનું નિવેદન છે કે તે બરફ વેચનારની દુકાન ઉપર ગયો તો કહ્યું કે તેના વેપારને જોઈને સૂરએ અસ્સની તફસીર સમજમાં આવી ગઈ કે આ

વ્યક્તિ જો થોડી પણ બેદરકારીથી કામ લે તો તેની મૂડી પાણી બનીને બરબાદ થઈ જશે તેથી કુર્આનના ફરમાનમાં ઝમાનાની કસમ ખાઈને માણસનું તેના ઉપર ધ્યાન કેન્દ્રિત કરાવવામાં આવ્યું છે કે નુકસાનથી બચવા માટે જે ચાર વસ્તુઓ ઉપર આધારિત નુસ્ખો બતાવવામાં આવ્યો છે તેના ઉપયોગમાં જરા પણ બેદરકારી ન દાખવે. જિંદગીની એક એક ક્ષણને જાણે અને તેને આ ચાર કામોમાં પ્રવૃત્ત કરી દે.

ઝમાનાની કસમની એક યોગ્યતા એ પણ હોઈ શકે છે કે જે વસ્તુની કસમ ખાવામાં આવે તે એક સ્વરૂપે આ બાબતની ગવાહીના સ્થાને હોય છે અને સમયકાળ એવી વસ્તુ છે કે જો તેનો ઇતિહાસ અને તેમાં કોમોની પ્રગતિ અને અધોગતિની સારી અને નરસી ઘટનાઓ ઉપર દ્રષ્ટિ કરીએ તો અવશ્ય એ વિશ્વાસ થઈ જશે કે માત્ર આ ચાર કાર્યો જ છે જેમાં માનવીની સફળતા અવલંબિત છે જેણે તેને છોડી તે નુકસાનમાં પડ્યો, દુનિયાનો ઇતિહાસ આ બાબતે સાક્ષી છે.

આગળ આ ચારે વિભાગોનો ખુલાસો એ છે કે ઈમાન અને નેક કર્મો જે પોતે માણસની જાત સાથે સંબંધિત છે તેનો મા'મલો સ્પષ્ટ છે કે તે કોઈ ખુલાસાનો મોહતાજ નથી અલબત્ત અંતિમ બે વિભાગો એટલે કે **تَوَاصَىٰ بِالْحَقِّ** અને **تَوَاصَىٰ بالصَّبْرِ** આ વિચારપાત્ર બાબત છે કે આનાથી શું ભાવાર્થ છે? શબ્દ **تَوَاصَىٰ** એ વસિયતથી બને છે, કોઈ વ્યક્તિને તાકીદ સાથે અસરકારક શૈલીમાં શિખામણ આપવાનું અને નેક કામનું માર્ગદર્શન કરવાનું નામ વસિયત છે. આ જ કારણે મૃત્યુ પામનાર જે પોતાના પછી કરવા માટેના અમુક કામોની સૂચના અને માર્ગદર્શન આપે છે તેને પણ વસિયત કહેવામાં આવે છે.

આ બે વિભાગો વાસ્તવમાં આ જ વસિયતના બે પ્રકરણો છે. એક, સત્ય (હક)ની વસિયત અને બીજું, ધૈર્ય (સબ્ર)ની વસિયત. હવે આ બંને શબ્દોના અર્થમાં ઘણી સંભાવનાઓ છે. એક એ કે હકથી ભાવાર્થ સાચા અકીદાઓ અને નેક કર્મો હોય અને સબ્રનો અર્થ બધા જ ગુનાહો અને ખરાબ કર્મોથી બચવું હોય તો પ્રથમ શબ્દોનો ખુલાસો અમ્મ બિલ મઅૂરૂફ થઈ ગયો એટલે કે નેક કામોનો હુકમ કરવો અને બીજાનો ભાવાર્થ નહીં અનિલ મુન્કર થયો એટલે કે ખરાબ

કર્મોથી રોકવું. આનો ખુલાસો ફરી તે જ ઈમાન અને નેક કર્મો જેને પોતે અપનાવ્યા છે તેની તાકીદ અને નસીહત બીજાઓને કરવું થયું અને એક સંભાવના એ છે કે હકથી ભાવાર્થ સાચી માન્યતાઓ લેવામાં આવે અને સબ્રના ભાવાર્થમાં બધા જ નેક કર્મો કરવા પણ હોય અને ખરાબ કૃત્યોથી બચવું પણ હોય, કારણ કે શબ્દ "સબ્ર"નો અર્થ પોતાની મનેચ્છાઓને રોકવાનો અને કોઈક વસ્તુના પાબંદ બનાવવાનો થાય છે. આમાં નેક અમલો કરવા પણ આવી ગયા અને ગુનાહોથી બચવું પણ આવી ગયું.

હાફિઝ ઈબ્ને તયમિય્યહ (રહ.)એ પોતાની એક પુસ્તિકામાં કહ્યું કે ઈમાન અને નેક કર્મોથી રોકનારી આદતો બે વસ્તુઓ હોય છે, એક શંકા કુશંકા એટલે કે તેને ઈમાન અને નેક કર્મોમાં અમુક દૃષ્ટિકોણને લગતી અને વૈચારિક ભ્રમણાઓ કે શંકાઓ પેદા થઈ જાય જેના કારણે માન્યતાઓ (અકીદા) જ બદલાઈ જાય અને અકીદા બદલાવાથી નેક કર્મોમાં દખલ ઉપસ્થિત થવી દેખીતું છે. બીજી વસ્તુ પોતાની મનેચ્છાઓ અને ઈન્દ્રિય સુખ જે માનવીને અમુક સમયે નેક કાર્યોથી અટકાવી દે છે અને અમુક સમયે ખરાબ કર્મોમાં સંડોવી દે છે, જો કે તે દૃષ્ટિકોણ સંબંધી અને વૈચારિક રીતે નેકી ઉપર અમલ અને બુરાઈથી બચવાનું જરૂરી સમજતો જ હોય છે પરંતુ મનેચ્છાઓ તેના વિરુદ્ધ હોય છે અને તે આ મનેચ્છાઓથી પરાજિત થઈને સીધો માર્ગ છોડી બેસે છે.

આથી પ્રસ્તુત આયતમાં વસિય્યતે હકથી ભાવાર્થ એ છે કે ભ્રમણાઓ અને શંકાઓને દૂર કરે અને વસિય્યતે સબ્રથી ભાવાર્થ એ છે કે મનેચ્છાઓને છોડીને સારા કર્મો અપનાવવાનું માર્ગદર્શન કરે. તેનો ખુલાસો એ છે કે વસિય્યતે બિલ હકથી ભાવાર્થ બીજા મુસલમાનોની ઈલ્મી સુધારણા છે અને વસિય્યતે બિસ્સબ્રથી ભાવાર્થ તેમના કર્મોની સુધારણા છે.

છુટકારા માટે માત્ર પોતાના કર્મોની સુધારણા પૂરતી નથી બલકે બીજા મુસલમાનોની ફિકર ચિંતા પણ જરૂરી છે :

આ સૂરતે મુસલમાનોને એક મોટું માર્ગદર્શન એ આપ્યું કે તેમનું પોતાના અમલને કુર્આન અને સુન્નાતના તા'બે કરી લેવું જેટલું અગત્યનું અને આવશ્યક છે એટલું જ આવશ્યક અને અગત્યનું એ છે કે બીજા મુસલમાનોને પણ ઈમાન અને

સૂરએ અસ્સ-૧૦૩ : ૧ થી ૩

પાઠ : ૩૦

મઆરિફુલ કુર્આન (ભાગ-૧૧)

નેક કામો તરફ બોલાવવાની પોતાની ક્ષમતા અને સામર્થ્ય પ્રમાણે કોશીશ કરે નહિતર માત્ર પોતાના અમલ છૂટકારા માટે પૂરતા થશે નહીં. ખાસ કરીને પોતાના બાળ બચ્ચાં અને સગાં સંબંધીઓના ખરાબ કૃત્યો પ્રત્યે બેદરકારી દાખવવી પોતાના છૂટકારાનો માર્ગ બંધ કરવો છે, ભલે તે પોતે ગમે એટલા સારા કૃત્યો કરવાની ટેવવાળો હોય, તેથી કુર્આન અને હદીષમાં દરેક મુસલમાન ઉપર પોત પોતાની શક્તિ અને સામર્થ્ય પ્રમાણે અમ્મ બિલ મઅૂરૂફ અને નહી અનિલ મુન્કર (ભલા કાર્યોનો હુકમ કરવો અને બુરા કાર્યોથી અટકાવવું) ફરજ કરવામાં આવ્યું છે. આ બાબતે સામાન્ય મુસલમાનો બલકે ઘણા ખાસ લોકો પણ ગફલતમાં સપડાયેલા છે. પોતે અમલ કરવાને પૂરતું સમજી બેઠા છે. સંતાનો અને સંબંધીઓ કંઈ પણ કરતા રહે તેની ફિકર ચિંતા નથી કરતા. અલ્લાહ તઆલા આપણ સૌને આ આયતના માર્ગદર્શન ઉપર અમલ કરવાની તવફીક નસીબ કરે. આમીન.

અલ્લમ્દુલિલ્લાહ ! સૂરએ અસ્સ પૂર્ણ થઈ.

તારીખ : ૦૪ માર્ચ ૨૦૧૫ મુતાબિક ૧૨ જમાદિઊલ અવ્વલ ૧૪૩૬ હિજરી
ગુજરાતી અનુવાદક : ઈલ્યાસ પટેલ ખાનપુરી